

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ СЯРОД ПАЛЯКАЎ
ГОМЕЛЬШЧЫНЫ Ў 1919 – 1926 гг.

П.А. Літвінаў

Ваенна-палітычныя абставіны, а таксама ўмовы станаўлення маладой савецкай дзяржавы патрабавалі ад яе ўмацавання заходніх межаў і неабходнасці правядзення адпаведнай польскай нацпалітыкі. Канчатковай мэтай “eksperymentu rolopijnego” была поўная саветызацыя мясцовых палякаў, фарміраванне савецкага патрыятызма і пралетарскага інтернацыяналізма на аснове польскага патрыятызма, г.зн. стварэнне польскай пралетарскай культуры.

Перыяд 1919 – 1921гг. характарызуецца спробай пачаць вялікую працу і немагчымасцю развіць яе належным чынам. Яе мэтай пачынаў быць з'яўленне ў палякаў варожасці да буржуазнай Польшчы. Агтавія вынікі пераважна на рускай мове, з-за адсутнасці работнікаў, валодаючых польскай мовай. У губерні налічвалася даволі значная колькасць школ, аднак адсутнасць савецкіх настаўнікаў рабіла гэтыя школы варожымі да ўлады, бо ў іх працавалі ксяндзы і старая інтэлігенцыя. Пагранічнай рысай у развіцці культурна-асветніцкай дзейнасці стала чыстка партыі ў канцы 1921г. Ліквідацыя усіх прыдатных работнікаў фактычна знішчыла Польбюро. Чыстка партыі і г.зв. “НЭП нацыянальны” стварылі русіфікатарска-павіністычны настрой у парткамах. Польбюро ЦК РКП(б) вяло адчайную барацьбу за змену сітуацыі. Рабіліся спробы пераканаць губкам у важнасці польскай работы. Асноўную работу меркавалася праводзіць у справе адкрыцця і развіцця школ і хат-чытальняў. Прызнавалася недапушчальнай русіфікацыя польскіх школ, бо толькі польскамоўная савецкая школа магла канкураваць з нелегальнымі школамі ксяндзоў і старой інтэлігенцыі. Агтырэнтыўная прапаганда павінна была абмяжоўвацца толькі выкрыццём дыскрэдытуючых ксяндзоў фактаў. Аднак на працягу 1922-1923гг. было знішчана шмат школ, касцёлаў.

Толькі з 1924 года пачынаюць выконвацца пастановы Першага Усерасійскага з'езда камуністаў-палякаў 1921г. Гэты этап характарызуецца зменай падыхода парткамаў, якія, нарэшце, зразумелі неабходнасць працы сярод наіменшасцей. Іх рэальныя захады растапілі недавер мясцовага насельніцтва. Яно стала патрабаваць стварэння школ, нацсельсаветаў, чытальняў. Асноўнымі перашкодамі ў культурна-асветніцкай дзейнасці сярод палякаў заставаліся адсутнасць кваліфікаваных кадраў, матэрыяльных сродкаў, перашкоды з боку парткамаў, невялікія паўнамоцтвы Польбюро і недавер палякаў да савецкіх мерапрыемстваў.

Такім чынам, напрыканцы разглядаемага перыяда назіраецца агульны пералом у настройх парткамаў і насельніцтва, што дазволіла Польбюро разгарнуць паспяховае польскае культурна-асветніцкае дзейнасць і значна прасунула наперад справу саветызавання палякаў Гомельшчыны.